

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI

„PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2017–2020”

w latach 2017–2018

Stan na 31 grudnia 2018 r.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017–2020 (dalej zwany Programem), przyjęty uchwałą Nr XXXI/518/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 kwietnia 2017 roku, jest formalną podstawą działań Samorządu Województwa w zakresie opieki nad dziedzictwem i kształtowaniem polityki opieki nad zabytkami na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Program ten jest trzecią edycją dokumentu; został opracowany z wykorzystaniem doświadczeń zdobytych podczas realizacji dwóch poprzednich, które obowiązywały w latach 2008–2011 i 2013–2016.

Zgodnie z art. 87 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Zarząd Województwa sporządza co 2 lata sprawozdanie z realizacji Programu, które przedstawia Sejmikowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz przekazuje Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Niniejsze sprawozdanie podsumowuje działania podjęte przez Samorząd Województwa zgodnie z jego kompetencjami w ramach realizacji Programu, przedstawiając działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w województwie kujawsko-pomorskim powołanych do tego urzędów administracji, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających na tym polu instytucji kultury, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych oraz innych podmiotów.

Zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

2 sierpnia 2017 r. Prezydent RP podpisał nowelizację ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nowelizacja wprowadziła kilka drobnych, acz istotnych regulacji, które nie zrewolucjonizują przepisów w tej materii, ale zapewnią lepszą ochronę zabytków.

Bardzo istotną zmianą było wprowadzenie regulacji dotyczących zakazu prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, a także podejmowania innych działań, które mogłyby doprowadzić do niszczenia zabytku w obiektach w trakcie postępowania dotyczącego wpisania do rejestru. Inwestor aż do momentu, kiedy decyzja stanie się ostateczna, nie może podejmować żadnych prac. Przed zmianą regulacji inwestor mógł wznowić roboty budowlane, gdy zabytek nie został wpisany do rejestru po 2 miesiącach od dnia doręczenia decyzji o wstrzymaniu prac. Zmiana dotyczy również zabytków ruchomych, w stosunku do których wszczęto postępowanie w sprawie wpisu na Listę Skarbów Dziedzictwa. Ustawodawca wprowadził obowiązek informowania obywateli o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje.

Zmiany wchodzące w życie w 2018 roku zwiększyły kompetencje Generalnego Konserwatora Zabytków (GKZ) względem wojewódzkich konserwatorów zabytków (WKZ). Generalny konserwator jako najwyższy organ odpowiedzialny za ochronę zabytków dostał

prawo z urzędu uchylania lub zmieniania pozwolenia wydanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Możliwość ta dotyczy jedynie przypadków, gdy działanie określone w pozwoleniu spowodowałoby uszczerbek, uszkodzenie lub zniszczenie zabytku lub też niewłaściwe korzystanie z niego. Prawo to jest ograniczone terminem. Postępowanie nie może być wszczęte po upływie 2 lat od dnia, w którym pozwolenie stało się ostateczne. W przypadku, gdy GKZ uzna, że zachodzi prawdopodobieństwo uchylenia lub zmiany pozwolenia, ma możliwość wstrzymania wykonania pozwolenia. Wstrzymanie to wygasa po upływie 3 miesięcy, jeżeli w tym terminie GKZ nie wyda odpowiedniej decyzji. GKZ uzyskał również uprawnienie do koordynowania działalności wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz możliwość kontrolowania ich działalności. Wojewódzki konserwator zabytków jest powoływany obecnie przez wojewodę na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków, wskazującego kandydata na to stanowisko. Odwołanie przebiega w ten sam sposób, na wniosek GKZ albo za jego zgodą.

Najistotniejszą zmianą w ustawie jest powołanie państwowego funduszu celowego – Narodowego Funduszu Zabytków, którego dysponentem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zgromadzone środki są przeznaczone na ratowanie zniszczonych lub uszkodzonych zabytków, np. w wyniku powodzi lub pożarów. Wpływy Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków to administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia, oraz nawiązki orzekane za przestępstwa zniszczenia lub uszkodzenia zabytku.

Pozostałe zmiany wprowadzone nowelizacją mają na celu doprecyzowanie istniejących zapisów lub skorygowanie wadliwych odesłań. Za zmianę istotną należy uznać, doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 ustawy, w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem jest prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia ich życia lub zdrowia.

Powiatowe i gminne programy opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzenia przez jednostki samorządu terytorialnego programu opieki nad zabytkami nakłada art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pomimo obowiązywania przepisu od półtorej dekady, z obowiązku sporządzenia i aktualizacji programów opieki na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, na koniec roku 2016 tylko 51 jednostek samorządu terytorialnego (na 162 jednostki) posiadało obowiązujący Program.

W okresie sprawozdawczym nastąpiły niekorzystne zmiany wskutek wygasania większej liczby dokumentów niż uchwalania nowych bądź aktualizowanych. Na koniec roku 2017 obowiązywało 48, zaś roku 2018 – 50 programów, a 14 jednostek posiadających program w latach ubiegłych nie dokonało ich aktualizacji. Jednocześnie należy zauważyć, że 5 jednostek samorządu terytorialnego jest w trakcie przygotowań do uchwalenia programów w roku 2019, w tym trzy podejmują te działania po raz pierwszy.

Poniższa tabela obrazuje stan obowiązujących powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami w latach poprzedzających obecną edycję programu wojewódzkiego, oraz w okresie sprawozdawczym¹:

**Wykaz jednostek samorządu terytorialnego
posiadających aktualny program opieki nad zabytkami:**

	jednostka samorządu terytorialnego	program opieki nad zabytkami		
		obowiązujący w latach		
		do 2016 r.	w 2017 r.	w 2018 r.
1	Powiat bydgoski	2013-2016	2017-2020	2017-2020
2	Powiat chełmiński	2016-2019	2016-2019	2016-2019
3	Powiat toruński	2013-2016		
4	Powiat włocławski	2014-2017	2014-2017	
5	Miasto Bydgoszcz	2013-2016	2017-2020	2017-2020
6	Miasto Grudziądz	2013-2016	2017-2020	2017-2020
7	Miasto Toruń	do 2012		projekt
8	Miasto Włocławek	2016-2019	2016-2019	2016-2019
9	Gmina Aleksandrów Kujawski (wiejska)	2015-2018	2015-2018	2015-2018
10	Gmina Bartniczka	2014-2017	2014-2017	
11	Gmina Baruchowo	2016-2019	2016-2019	2016-2019
12	Gmina Białe Błota		2017-2020	2017-2020
13	Gmina Bobrowo	2015-2018	2015-2018	2015-2018
14	Gmina Brodnica Miasto	2013-2016		
15	Gmina Brodnica	2015-2018	2015-2018	2015-2018
16	Gmina Brześć Kujawski			projekt
17	Gmina Bukowiec	2016-2019	2016-2019	2016-2019
18	Gmina Cekcyn	2017-2021	2017-2021	2017-2021
19	Gmina Chełmno Miasto	2013-2016		
20	Gmina Chełmża Miasto	2015-2018	2015-2018	2015-2018
21	Gmina Ciechocinek Miasto		2017-2020	2017-2020
22	Gmina Dąbrowa (pow. mogileński)	2015-2018	2015-2018	2015-2018
23	Gmina Dąbrowa Chełmińska	2015-2018	2015-2018	2015-2018
24	Gmina Dobrcz	2016-2019	2016-2019	2016-2019
25	Gmina Dobre	2011-2014		
26	Gmina Dobrzyń nad Wisłą	2012-2015	2017-2020	2017-2020
27	Gmina Dragacz	2012-2015	2017-2020	2017-2020
28	Gmina Drzycim	2016-2019	2016-2019	2016-2019
29	Gmina Gniewkowo	2016-2019	2016-2019	2016-2019
30	Gmina Gostycyn	do 2014		
31	Gmina Grudziądz	2013-2017	2013-2017	
32	Gmina Inowrocław Miasto		2017-2021	2017-2021
33	Gmina Inowrocław wiejska			2018-2021
34	Gmina Janikowo			projekt
35	Gmina Janowiec Wielkopolski	2013-2016		2018-2021
36	Gmina Jeżewo	2013-2016	2017-2020	2017-2020
37	Gmina Kęsowo		2017-2020	2017-2020
38	Gmina Kijewo Królewskie	2016-2019	2016-2019	2016-2019
39	Gmina Koronowo	2016-2019	2016-2019	2016-2019

¹ Źródło: Dziennik Urzędowy Województwa Kujawsko-Pomorskiego

40	Gmina Kowal Miejska		2017-2020	2017-2020
41	Gmina Kowalewo Pomorskie	2013-2017	2013-2017	
42	Gmina Kruszwica			2018-2021
43	Gmina Książki			2018-2021
44	Gmina Miasta Lipno	2013-2016		
45	Gmina Lipno	2014-2017	2014-2017	
46	Gmina Lubień Kujawski	2015-2018	2015-2018	2015-2018
47	Gmina Lubraniec	2013-2016	2016-2019	2016-2019
48	Gmina Łabiszyn	2013-2016		2018-2021
49	Gmina Mogilno Miasto	2014-2017	2014-2017	
50	Miasto i Gmina Nakło nad Notecią	do 2014		
51	Gmina Nowa Wieś Wielka	2011-2015	2017-2020	2017-2020
52	Gmina Osiećciny		2017-2020	2017-2020
53	Gmina Pruszcz Pomorski			projekt
54	Gmina Radziejów			2018-2021
55	Gmina Rogowo (pow. rypiński)	2013-2016		
56	Gmina Rogowo (pow. żniński)	2013-2016	2017-2020	2017-2020
57	Gmina Rojewo	2015-2018	2015-2018	2015-2018
58	Gmina Miasta Rypin	2015-2018	2015-2018	2015-2018
59	Gmina Sadki	2013-2016	2017-2020	2017-2020
60	Gmina Sicienko	2014-2017	2014-2017	2018-2021
61	Gmina Solec Kujawski			2018-2021
62	Gmina Stolno	2014-2017	2014-2017	2018-2021
63	Gmina Świdziebna			2015-2018
64	Gmina Szubin	2016-2019	2016-2019	2016-2019
65	Gmina Tłuchowo	2012-2016		
66	Gmina Waganiec	2016-2019	2016-2019	2016-2019
67	Gmina Wąbrzeźno Miasto	2015-2018	2015-2018	2015-2018
68	Gmina Więcbork			projekt
69	Gmina Włocławek	2014-2017	2014-2017	
70	Gmina Złotniki Kujawskie			2018-2021
71	Gmina Żnin	2016-2019	2016-2019	2016-2019
		51	48	50

Źródła finansowania i łączne kwoty dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach na terenie województwa.

Środki publiczne kierowane na ochronę zabytków na podstawie przepisów art. 73 – 83 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, są udzielane podmiotom władającym zabytkami w trybie dotacji, na ich wniosek (spełniający wymogi formalne), na zasadzie konkursowej. Dotacje są finansowane ze środków budżetu państwa – na podstawie decyzji organu, oraz ze środków budżetów samorządów szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego – na podstawie uchwał odpowiednio: sejmiku województwa, rady powiatu i rady gminy.

Środki budżetu państwa przeznaczona na ochronę zabytków są rozdzielane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a w części będącej w dyspozycji wojewody – przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Dotacje na konserwację i remonty obiektów

sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej są także udzielane przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, ze środków Funduszu Kościelnego.

W okresie sprawozdawczym, podmioty władające zabytkami na terenie województwa kujawsko-pomorskiego pozyskały z dostępnych źródeł finansowania następujące dotacje:

	rok 2017		rok 2018		RAZEM	
	liczba	suma	liczba	suma	liczba	Suma
Budżet państwa	190	7 579 540	195	12 969 474	385	20 549 014
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego - program "Ochrona Zabytków"	37	5 470 540	47	9 076 474	84	14 547 014
Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji - Fundusz Kościelny	10	665 000	9	849 000	19	1 514 000
Wojewoda Kujawsko-Pomorski - Wojewódzki Konserwator Zabytków	143	1 444 000	139	3 044 000	282	4 488 000
Jednostki samorządu terytorialnego	337	14 504 978	346	16 293 655	685	30 798 633
Województwo Kujawsko-Pomorskie (budżet województwa)	34	1 173 936	38	1 192 682*	72	2 366 618
projekty partnerskie RPO	168	8 607 036	177	9 155 080*	345	17 762 116
Powiaty (ziemskie i grodzkie)	94	3 694 294	80	4 427 379	174	8 121 674
Gminy (miejskie i wiejskie)	41	1 029 712	53	1 518 513	94	2 548 225
OGÓŁEM	527	22 084 518	541	29 263 129	1070	51 347 647

*Wydatki planowane, stan rozliczeń na 31.12.2018 r.

W ogólnej puli dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach w ciągu 2 lat sprawozdawczych, 40,02% środków przekazanych beneficjentom pochodziło z budżetu państwa, 59,98% z budżetów samorządów (w tym 39,20% – samorządu województwa).

Samorządowe muzea jako partner Samorządu Województwa współpracujący w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, doceniając rolę muzeów i ich wpływ na kształtowanie tożsamości kulturowej i historycznej mieszkańców regionu, przykłada wielką wagę do wzmocnienia pozycji muzeów, dla których pełni funkcję organizatora. W latach 2017–2018 w każdej samorządowej instytucji muzealnej kontynuowane były projekty, które nie tylko w znaczący sposób wpłynęły na poprawę ich infrastruktury, ale również na wzbogacenie, uatrakcyjnienie i rozszerzenie oferty merytorycznej.

Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej, po udostępnieniu zwiedzającym w 2015 r. odbudowanego dworu Orpiszewskich, za który to projekt otrzymało nagrodę w prestiżowym konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany 2016” w kategorii „Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu”, kontynuowało rozbudowę Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego. W 2017 r. skansen został wzbogacony o nowy obiekt muzealny – zabytkowy kościół przeniesiony z Brzeźna, odtworzony w pierwotnym barokowym kształcie. W 2018 przygotowano dokumentację do prac rewaloryzacyjnych i rekonstrukcyjnych dla dwóch następnych zabytkowych obiektów zlokalizowanych w Kłóbce – spichlerza dworskiego i młyna wodnego.

Szczególnie ważne dla mieszkańców Włocławka i regionu było zakończenie w 2018 r. projektu związanego z modernizacją trzech barokowych kamieniczek zlokalizowanych przy Starym Rynku we Włocławku, będących siedzibą Muzeum Historii Włocławka. Projekt obejmował zabezpieczenie przeciwwodne piwnic i ścian fundamentowych, montaż systemów zabezpieczeń, budowę zaplecza socjalnego-sanitarnego, sali audytoryjno-wystawienniczej, remont elewacji zewnętrznych zabytkowych kamienic, remont budynku gospodarczego oraz zagospodarowanie dziedzińca.

Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüferowej w Toruniu w roku 2018 zakończyło projekt budowy nowego oddziału muzeum – Olenderskiego Parku Etnograficznego. Jest to pierwsze muzeum na wolnym powietrzu dedykowane budownictwu kolonizacyjnemu związanego z osadnictwem olenderskim. W trakcie 7 lat realizacji projektu (2011–2018) na powierzchni 5 ha zrekonstruowano fragment wsi o najbardziej charakterystycznym dla osadnictwa olenderskiego układzie, czyli tzw. rzędówki bagiennej. Aktualnie na terenie skansenu znajdują się 3 zagrody, składające się z 6 zabytkowych budynków mieszkalnych i gospodarskich. Przeniesione zostały z terenu dolnej Wisły.

Muzeum Archeologiczne w Biskupinie w 2018 r. zakończyło prace przy budowie budynku przeznaczonego do świadczenia usług gastronomicznych, który wzbogaci infrastrukturę okolicy rezerwatu archeologicznego, generującego rocznie ruch turystyczny na poziomie ponad 250 tys. osób.

W związku z zakończonymi projektami inwestycyjnymi udostępniono zwiedzającym trzy nowe ekspozycje stałe:

- 1) ekspozycję wnętrza barokowego kościoła drewnianego z Brzeźna translokowanego na teren Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku w Kłóbce (30 września 2017 r);
- 2) ekspozycję skansenowską zaaranżowaną w nowo utworzonym Oddziale Muzeum Etnograficznego w Toruniu – Olenderskim Parku Etnograficznym (12 maja 2018 r.);
- 3) ekspozycję obrazującą dzieje Włocławka i jego okolic od pradziejów do XX wieku zlokalizowaną w zmodernizowanych budynkach Muzeum Historii Włocławka (3 grudnia 2018 r.).

Samorząd Województwa w latach 2017–2018 przekazał środki w wysokości 23 mln zł na dotacje podmiotowe dla trzech muzeów, na wsparcie działań inwestycyjnych i remontowych ponad 2,6 mln zł oraz na dodatkowe projekty merytoryczne blisko 150 tys. zł.

W latach 2017–2018 muzea w swoich obiektach oprócz wystaw stałych przygotowały łącznie ponad 50 wystaw czasowych o bardzo różnorodnej tematyce.

Wybrane wystawy czasowe

Tytuł wystawy	Realizacja
1) (nie)potrzebne, (nie) piękne, (nie) ocenione. Reaktywacja rzeczy.	Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüferowej w Toruniu
2) Macierzyństwo od początku i bez końca. Antropologiczna opowieść.	
3) Dla żeglowania bezpiecznego. Święci patroni i sanktuaria wodniaków wiślanych.	
4) Pięć wieków Konwisarstwa. Kolekcja Andrzeja Wójcika w zbiorach MZKiD we Włocławku.	Muzeum Ziemi Kujawskiej

5) Ja jestem artysta wielki... Rzecz o Stanisławie Zagajewskim.	i Dobrzyńskiej we Włocławku
6) Polska ceramika użytkowa i dekoracyjna od XVII w. do poł. XX w.	
7) Inne światy/zaświaty. Tajemnice życia w epoce brązu w północno-wschodnich Węgrzech.	Muzeum Archeologiczne w Biskupinie
8) Uratowane skarby podziemnego Lwowa.	
9) Od wymiany po stragany.	

Muzea rozwijając formy i inicjatywy związane z eksponowaniem przeszłości były miejscami wielu zdarzeń kulturalnych, imprez rekreacyjnych i edukacyjnych. Od lat największą popularnością cieszy się dziesięciodniowy festyn archeologiczny organizowany przez Muzeum Archeologiczne w Biskupinie. Każdego roku odwiedzany jest średnio przez 45 tys. osób. W 2018 r. przyznano Muzeum Archeologicznemu nagrodę Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego „ODKRYWCA 2018” w kategorii „Wydarzenie turystyczne i promocyjne” za *XXIV Festyn Archeologiczny ArcheoMarket. Od wymiany po stragany*. Ponadto w plebiscycie Polskiej Organizacji Turystycznej „Atrakcje na wakacje 2018” rezerwat i festyn archeologiczny w Biskupinie jako atrakcje najwyższej ocenione w województwie kujawsko-pomorskim znalazły się wśród TOP 16 Polski.

Łącznie w latach 2017-2018 muzea odwiedziło 534 tys. osób, z tego 79 % stanowiła frekwencja Muzeum Archeologicznego w Biskupinie.

Wskaźniki realizacji celów programu

Cel 1. Zachowanie dziedzictwa materialnego

a) liczba utworzonych pomników historii

Pomnik Historii jest najwyższą formą ochrony zabytków przewidzianą prawem². Uznanie zabytku nieruchomego za pomnik historii jest kompetencją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i odbywa się w drodze rozporządzenia wydawanego na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Do końca roku 2016, na terenie województwa były trzy pomniki historii. W latach 2017-2018 na mocy rozporządzeń Prezydenta RP utworzone zostały cztery nowe pomniki historii:

1. Grudziądz – zespół zabytkowych spichlerzy wraz z panoramą od strony Wisły (22.XI.2017)

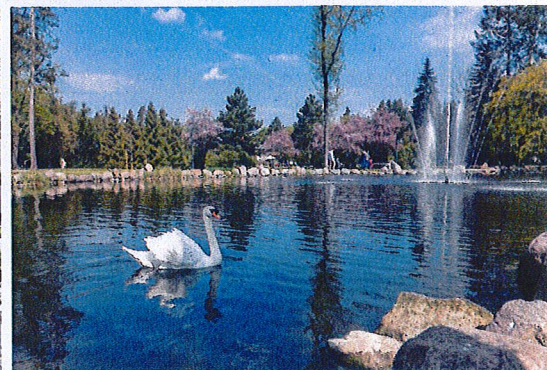
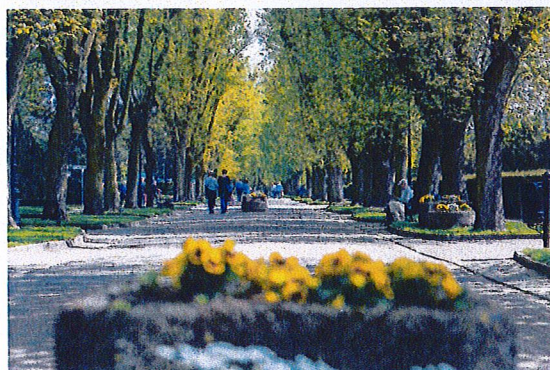
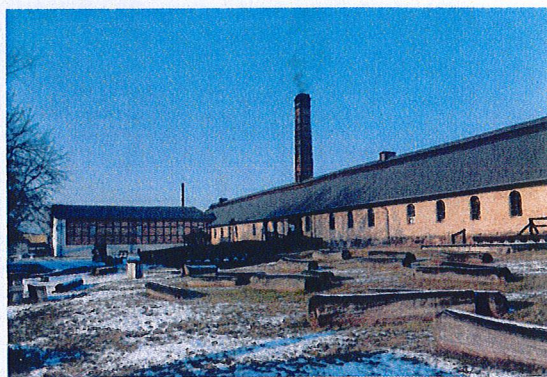
² Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 7, pkt 2, art. 15, ust. 1.

Grudziądz, fragment panoramy od strony Wisły, widok na zespół spichrzy (fot. A. Gnoiński)

2. Ciechocinek – zespół tężni i warzelni soli wraz z parkami Tężniowym i Zdrojowym (22.XI.2017)

Ciechocinek, tężnie, warzelnia soli, park (fot. S. Zdziebło, Narodowy Instytut Dziedzictwa)

3. Strzelno – zespół dawnego klasztoru Norbertanek (20.04.2018)

Strzelno, zespół dawnego klasztoru Norbertanek (fot. M. Achtel, S. Zdziebło)

4. Włocławek – katedra pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (10.12.2018)

Katedra we Włocławku (fot. S. Zdziebło)

b) liczba utworzonych parków kulturowych:

Utworzenie parku kulturowego jest jedną z ustawowych form ochrony zabytków, pozostającą w kompetencji Rady Gminy.³

W okresie sprawozdawczym na terenie województwa nie utworzono żadnego nowego parku kulturowego.

c) liczba obiektów lub zespołów obiektów wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa:

Nowej formy ochrony zabytków, pozostającej w wyłącznej kompetencji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotąd nie wprowadzono w życie w kraju.

d) liczba obiektów lub zespołów obiektów, wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i ewidencji, z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne, z uwzględnieniem wpisów obszarowych:

- Rejestr zabytków nieruchomych (A): wpisano 46 obiektów
- Rejestr zabytków ruchomych (B): wpisano 266 obiektów (w 21 zespołach)

³ Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 7, pkt 3, art. 16, ust. 1-6.

e) liczba obiektów, wykreślonych z wojewódzkiego rejestru zabytków i ewidencji z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne oraz skreślonych z powodu wpisu na Listę Skarbów Dziedzictwa:

- Zabytki nieruchome: wykreślono 2 obiekty
- Zabytki ruchome: wykreślono 1 obiekt

f) liczba i rodzaj utworzonych stref ochrony konserwatorskiej:

W okresie sprawozdawczym nie odnotowano.

g) liczba prac badawczych przeprowadzonych na obiektach zabytkowych:

Badania prowadzone na obiektach zabytkowych są z reguły integralnym elementem procesu konserwatorskiego. Są prowadzone w fazie przygotowawczej (przedprojektowej) lub w trakcie prac. Służą rozpoznaniu struktury technicznej i materiałowej, technologii wykonania, nawarstwień historycznych i stanu zachowania – zarówno zabytków architektury jak i ruchomych dzieł sztuki.

Podstawą prawną badań są odrębne pozwolenia konserwatorskie na prowadzenie badań architektonicznych, archeologicznych i konserwatorskich. Z przeprowadzonych w okresie sprawozdawczym projektów badawczych przykładowo wymienić należy te, które przyniosły najbardziej spektakularne wyniki:

1. Badania archeologiczne w katedrze w Bydgoszczy (odkrycie skarbu biżuterii i monet z poł. XVII w.),
2. Dom podcieniowy w Golubiu – badania architektoniczne,
3. Badania osadnictwa średniowiecznego na równinie zalewowej Wisły w zachodniej części Torunia (Stary Toruń – odkrycie pierwotnej lokacji Torunia),
4. Badania archeologiczno-architektoniczne zamków Ziemi Chełmińskiej (odkrycie zamków w Unisławiu i Starogrodzie),
5. Badania schyłkowo-paleolitycznego kompleksu osadniczego w Paliwodziźnie, gm. Golub-Dobrzyń.

Badania realizują również placówki muzealne w ramach swoich zadań statutowych oraz Pracownia Dziedzictwa Kulturowego Kujawsko-Pomorskiego Centrum Kultury w Bydgoszczy. Związane są z przygotowywaniem wystaw muzealnych (katalogi) oraz planów wydawniczych, jak publikowane przez KPCK „Materiały do Dziejów Kultury i Sztuki Bydgoszczy i Regionu” (19 artykułów do obecnie przygotowywanego 19. zeszytu tej serii wydawniczej). Pracownia wykonuje również badania, dokumentacje i konsultacje dot. zabytków, na rzecz urzędów konserwatorskich, Miasta Bydgoszczy oraz inwestorów (np. karty zabytków).

h) liczba przeprowadzonych przez beneficjentów prac rewaloryzacyjnych /na postawie ogólnej ilości pozwoleń konserwatorskich na prowadzenie prac przy zabytkach, wydanych w latach 2017 i 2018/:

- Zabytki nieruchome (roboty budowlane i prace konserwatorskie): 2063
- Zabytki ruchome (prace konserwatorskie): 126

i) liczba przeprowadzonych przez beneficjentów szkoleń, spotkań, konkursów:

Departament ds. Kultury przeprowadził 4 szkolenia dot. zasad przyznawania i rozliczania dotacji dla beneficjentów projektów partnerskich. 140 uczestników szkoleń – samorządowców, proboszczów parafii i przełożonych zgromadzeń zakonnych, dyrektorów instytucji kultury, działaczy organizacji pozarządowych i szefów instytucji funkcjonujących w zabytkowych obiektach – beneficjentów dotacji otrzymało certyfikaty.

j) wartość przeprowadzonych prac rewaloryzacyjnych (realizowanych bądź dotowanych przez Samorząd Województwa):

Wartość przeprowadzonych prac obrazuje poniższa tabela. Ogółem nakłady Samorządu Województwa na prace rewaloryzacyjne, sfinansowane z budżetu Województwa zamknęły się w okresie sprawozdawczym kwotą 8 179 426,28 zł.

WARTOŚĆ PRZEPROWADZONYCH PRAC REWALORYZACYJNYCH
(REALIZOWANYCH BĄDŹ DOTOWANYCH PRZEZ SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA)

lp.	nazwa i opis przedsięwzięcia	podmiot realizujący	koszt realizacji (w zł) sfinansowany:	
			z budżetu Województwa	z innych źródeł
ROK 2017				
1	Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach	Województwo Kujawsko-Pomorskie + partnerzy	1 173 935,90	8 607 036,08 - RPO 5 407 525,47 - budżet własny parterów
2	Remont dachu i fundamentów w budynku przy ul. Szpitalnej 8	Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury	129 999,74	-
3	Rozbudowa i remont Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy – przygotowanie dokumentacji	Filharmonia Pomorska w Bydgoszczy	180 162,40	-
4	Przebudowa i remont konserwatorski budynku Pałacu Dąmbskich w Toruniu na cele kulturalne	Kujawsko-Pomorski Impresaryjny Teatr Muzyczny	1 005 427,00	2 248 981,46 - POIiŚ
5	Utworzenie Kujawskiego Centrum Muzyki w Pałacu Wieniec – Remont, przebudowa i modernizacja istniejącego Zespołu Pałacowo-Parkowego w miejscowości Wieniec koło Włocławka wraz z infrastrukturą zewnętrzną i zagospodarowaniem terenu Parku - przygotowanie dokumentacji projektowej do wniosku aplikacyjnego w ramach POIiŚ	Kujawsko-Pomorski Impresaryjny Teatr Muzyczny	29 410,00	-
ROK 2018				
1	Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach	Województwo Kujawsko-Pomorskie + partnerzy	1 192 681,99	9 155 080,25 - RPO 6 849 768,42 - budżet własny parterów

2	Prace konserwatorsko-restauratorskie przy stolarce okiennej pałacu w Lubostroni, Etap I – Elewacja frontowa	Pałac Lubostroń w Lubostroni	31 000,00	69 000,00 - RPO 23 000,00 - wkład własny
3	Rozbudowa i remont Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy – przygotowanie dokumentacji	Filharmonia Pomorska w Bydgoszczy	921 455,25	-
4	Remont dachu Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni	Ośrodek Chopinowski w Szafarni	5 535,00	-
5	Remont schodów Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni	Ośrodek Chopinowski w Szafarni	38 600,00	-
6	Przebudowa i remont konserwatorski budynku Pałacu Dąbskich w Toruniu na cele kulturalne	Kujawsko-Pomorski Impresaryjny Teatr Muzyczny	3 471 219,00	4 184 716,15 - POIiŚ

Cel 2. Zachowanie dziedzictwa niematerialnego

a) liczba nowych wpisów na Krajową Listę Dziedzictwa Niematerialnego:

Bez zmian (jeden wpis z roku 2016 – Przywołówki Dyngusowe w Szymborzu)

b) liczba działań edukacyjnych i popularyzatorskich

Do działań edukacyjnych i popularyzatorskich w zakresie dziedzictwa niematerialnego należy zaliczyć 846 przedsięwzięć.

c) liczba przeprowadzonych badań i dokumentacji.

Prowadzone przez muzea badania w zakresie dziedzictwa niematerialnego obejmowały 11 tematów.

Cel 3. Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego

a) liczba zorganizowanych przedsięwzięć kulturalnych, konkursów, spotkań, szkoleń, warsztatów i innych działań edukacyjnych (organizowane bądź dotowane przez Samorząd Województwa, organizowane przez samorządy gminne i powiatowe, instytucje kultury):

Konkurs Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Dziedzictwo Wieków”.

Konkurs został ustanowiony w roku 2012 roku celem wyróżnienia prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach województwa kujawsko-pomorskiego, cechujących się wysoką jakością oraz szczególną dbałością o kompleksowe przywrócenie im świetności i utrwalenie ich kulturowej wartości; uhonorowania autorów szczególnych osiągnięć związanych z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków oraz promocji dobrych wzorów realizacji prac przy zabytku.

Medal „Hereditas Saeculorum”, będący nagrodą w konkursie, jest uroczyście wręczany podczas wojewódzkich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa, w pierwszej połowie września.

W okresie sprawozdawczym zorganizowano dwie edycje konkursu, których laureatami zostali:

Rok 2017:

W kategorii I – za prace konserwatorskie i restauratorskie:

1. Parafia Rzymsko-katolicka pw. św. Bartłomieja w Szembruku, za wykonanie zadania: Kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Gubinach.
2. Parafia Rzymsko-katolicka pw. Małgorzaty w Kościelcu, za wykonanie zadania: Romański kościół p.w. św. Małgorzaty w Kościelcu wraz z wyposażeniem.
3. HONEST Sp. z o.o, za wykonanie zadania: Budynek mieszkalny wielorodzinny – remont i zmiana sposobu użytkowania pomieszczeń dawnej Szkoły Muzycznej na cele mieszkaniowe.

Kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Gubinach

Romański kościół p.w. św. Małgorzaty w Kościelcu wraz z wyposażeniem

W kategorii II – za szczególne osiągnięcia związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków:

1. Pani mgr Maria Rudy

2. Książd dr Roman Buliński
3. Książd Ryszard Czajka

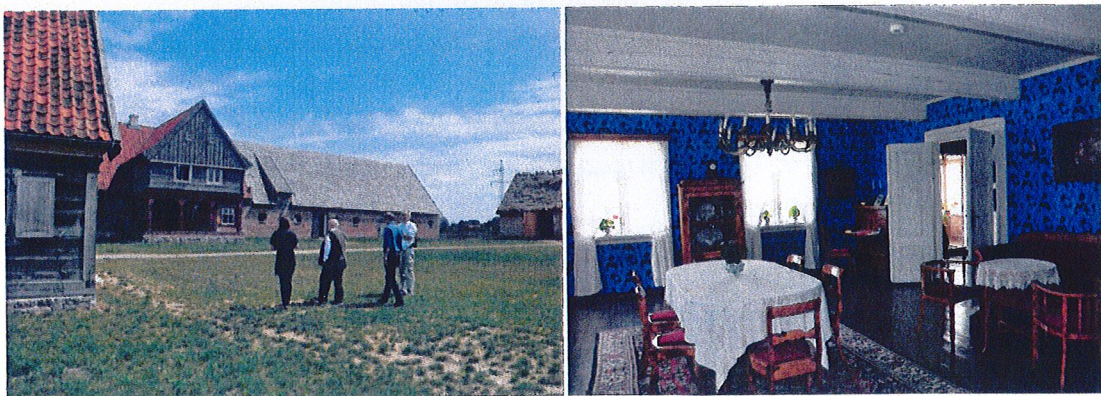
Uroczystość wręczenia medali odbyła się w Teatrze Letnim w Ciechocinku, towarzyszył jej wykład „Salina ciechocińska – perła nadwiślańskiego dziedzictwa” wygłoszony przez dr Waldemara Affelta oraz finały konkursów „Zabytki naszego regionu” i „Portret z kujawsko-pomorskim zabytkiem w tle” organizowanych przez Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy.

Ogółem w obchodach EDD w 2017 roku uczestniczyło 49 organizatorów i 5 współorganizatorów z 42 miejscowości, odbyły się 62 wydarzenia, z udziałem 12735 osób. Opublikowano informator w wersji elektronicznej i drukowanej (1000 egz.); na portalu Facebook funkcjonuje profil „Europejskie Dni Dziedzictwa w Kujawsko-Pomorskim.

Rok 2018:

W kategorii I – za prace konserwatorskie i restauratorskie:

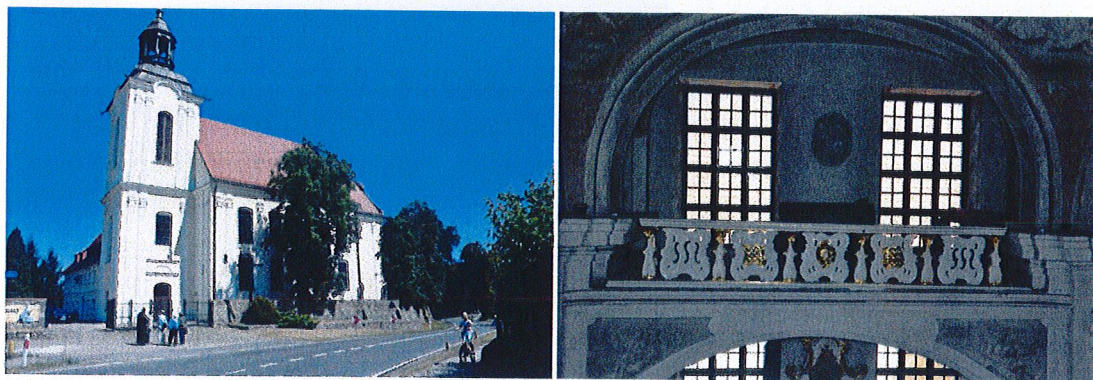
1. Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu, za: organizację, budowę i uruchomienie Olenderskiego Parku Etnograficznego w Wielkiej Nieszawce – oddziału Muzeum Etnograficznego im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu.
2. Wojskowa Specjalistyczna Przychodnia Lekarska. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Toruniu, za wykonanie zadania: Remont konserwatorski gmachu lazaretu garnizonowego
3. Klasztor Karmelitów Bosych w Zamartem, za wykonanie zadania: Kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Zamartem. Remont dachu z naprawą odprowadzenia wód opadowych

Olenderski Park Etnograficzny w Wielkiej Nieszawce

Wojskowa Specjalistyczna Przychodnia Lekarska. Gmach lazaretu garnizonowego.

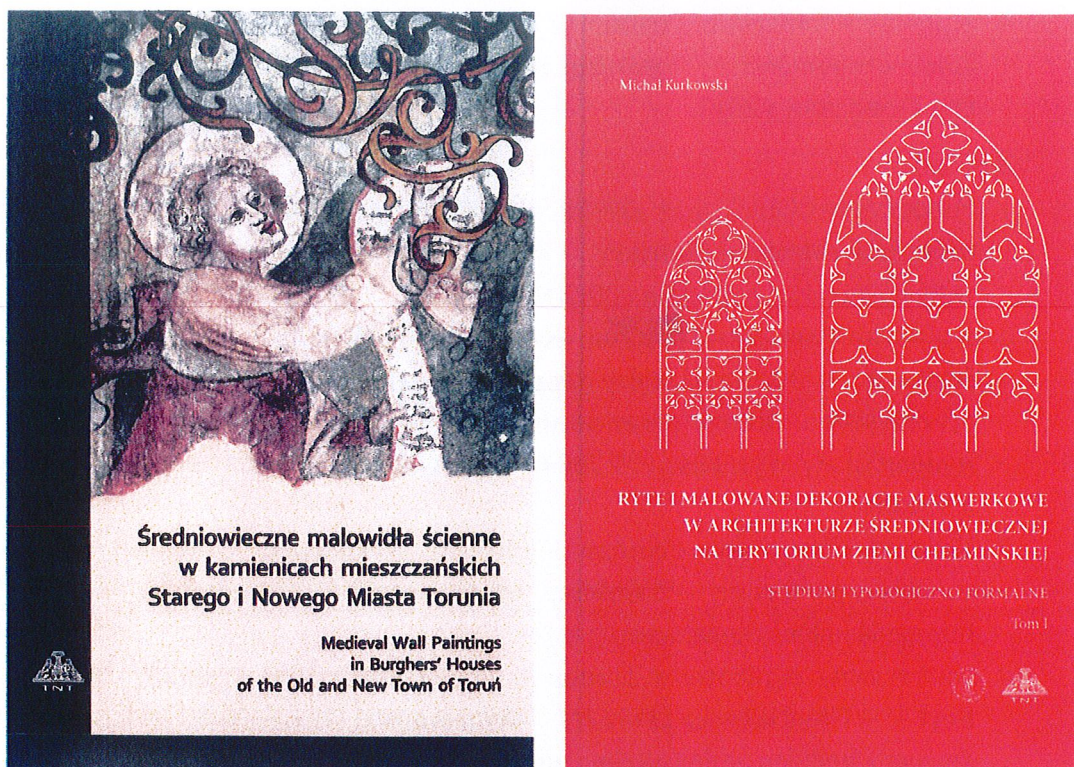

Kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Zamartem.

W kategorii II – za szczególne osiągnięcia związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków:

1. Dr hab. Monika Jakubek-Raczkowska, dr hab. Juliusz Raczkowski – autorzy książki: *Średniowieczne malowidła ściennie w kamienicach mieszczańskich Starego i Nowego Miasta Torunia*
2. Dr Michał Kurkowski – autor książki: *Ryte i malowane dekoracje maswerkowe w architekturze średniowiecznej na terytorium ziemi chełmińskiej. Studium typologiczno-formalne*
3. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy

Reprodukcje okładek publikacji nagrodzonych medalem

Uroczystość wręczenia medali odbyła się w Teatrze im. Wilama Horzycy w Toruniu, natomiast obchody EDD 2018 zainaugurowano w Kujawskim Centrum Kultury w Inowrocławiu. Towarzyszyły im: wystawa „One budowały Niepodległą. (Nie)zwykłe kobiety z terenu dzisiejszego województwa kujawsko-pomorskiego”, VI Ogólnopolska Konferencja „Architektura miast – Pamięć w przestrzeni miasta”, VI Ogólnopolski konkurs fotograficzny „Portret z kujawsko-pomorskim zabytkiem w tle”, XIV Wojewódzki Konkurs Historyczny „Drogi do niepodległości w latach 1918-1920. Ludzie, wydarzenia, mogiły, pamiętki”.

- b) liczba opublikowanych materiałów popularnonaukowych i edukacyjnych z zakresu dziedzictwa kulturowego (opracowane bądź dotowane przez Samorząd Województwa, opracowane przez samorządy gminne i powiatowe, instytucje kultury):

Rok 2017:

1. Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku – „**Pięć wieków konwisarstwa**”. Kolekcja Andrzeja Wójcika w zbiorach MZKiD we Włocławku. Dotacja z budżetu województwa wysokości 8.000,00 zł
2. Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Toruniu – Katalog wystawy „**Stefan Narębski (1892-1966) – Architekt**”, towarzyszący wystawie monograficznej pod tym samym tytułem. Dotacja z budżetu województwa wysokości 7.000,00 zł
3. Towarzystwo Ochrony Krajobrazu Kulturowego „Sukcesja” – opracowanie i wydanie ilustrowanej mapy z opisami aktualnego stanu zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego – zespołów dworsko i pałacowo-parkowych oraz folwarcznych na terenie powiatu świeckiego. Dotacja z budżetu województwa wysokości 3 500,00 zł

4. Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy, w ramach serii: Kierunek kujawsko-pomorskie – **Szlakiem rezydencji wiejskich. Dwory i Pałace**. Europejskie Dni Dziedzictwa 2017.

Rok 2018:

1. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Toruniu – „**Dawne fortyfikacje dla turystyki, rekreacji i kultury**” - wydanie publikacji, kwota dofinansowania z budżetu województwa wysokości 6.000,00 zł
2. Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy – Industrialne dziedzictwo Bydgoszczy / Przemysł, który tworzył Bydgoszcz, wydanie publikacji pt. „**Bydgoszcz przemysłowa. Retro przewodnik – od warsztatu do fabryki**” Dotacja Miasta Bydgoszcz w wysokości 19.700,00 zł, dotacja z budżetu województwa wysokości 3.950,00 zł
3. Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy, w ramach serii: Kierunek kujawsko-pomorskie – **Szlakiem miejsc pamięci. Przelomowe lata 1918–1920**. Europejskie Dni Dziedzictwa 2018.
4. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, w ramach serii: Atlas Twierdzy Toruń, zeszyt 11. **Fort V – Chodkiewicz (Fort III – Scharnhorst)**, Toruń 2018. Dotacja Miasta Toruń, dotacja z budżetu województwa wysokości 1.998,00 zł

Cel 4. Wzrost konkurencyjności regionu

- a) liczba wyznaczonych nowych szlaków kulturowych bądź zagospodarowania istniejących szlaków:

W okresie sprawozdawczym prowadzono różnorodne działania w ramach poprawy zagospodarowania Szlaku Piastowskiego i Szlaku Świętego Jakuba.

- b) liczba wytworzonych produktów turystycznych, wykorzystujących zasoby dziedzictwa kulturowego:

W okresie sprawozdawczym nie odnotowano.

- c) liczba adaptacji, współfinansowanych z budżetu krajowego lub/i j.s.t. obiektów zabytkowych do współczesnej funkcji komercyjnej

1. Modernizacja trzech barokowych kamieniczek przy Starym Rynku we Włocławku, na siedzibę Muzeum Historii Włocławka – efekt w 2018 r.
2. Modernizacja Pałacu Dąbskich w Toruniu (ul. Żeglarska 8) na siedzibę Kujawsko-Pomorskiego Impresaryjnego Teatru Muzycznego (w trakcie prac, planowany efekt w roku 2020).

Podsumowanie

Dwuletni okres realizacji trzeciej edycji Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyniósł spektakularny sukces, w postaci uzyskania czterech nowych

nominacji Pomnika Historii dla najcenniejszych zespołów zabytkowych – typowanych już ze wcześniejszych edycjach Programu – w Grudziądzu, Ciechocinku, Strzelnie i Włocławku.

Kontynuowane w okresie sprawozdawczym znaczne zaangażowanie finansowe Samorządu Województwa we wspieranie prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytkach, przynosi efekt w postaci wyraźnej poprawy stanu zabytków architektury, wśród których coraz rzadziej występują stany awaryjne zagrażające trwałości obiektów. Zrealizowane remonty zabytkowej architektury i konserwacje elementów ich wyposażenia (ołatry, rzeźb, polichromii) wzbogacają i uatrakcyjnają ofertę turystyczną Regionu.

Odnotować należy wzbogacenie wojewódzkich instytucji muzealnych o kolejne nowe placówki – przede wszystkim długo oczekiwane Muzeum Historii Włocławka w odrestaurowanych kamieniczkach przy Starym Rynku, oraz Olenderski Park Etnograficzny w Wielkiej Nieszawce.

Wicemarszałek Województwa

Dariusz Kurzawa (1)

Członek Zarządu
Województwa Kujawsko-Pomorskiego (1)

Aneta Jędrzejewska

Wicemarszałek Województwa

Zbigniew Ostrowski (1)

Członek Zarządu
Województwa Kujawsko-Pomorskiego (3)

Sławomir Kopyść

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO
w TORUNIU

Torun 06. MAR. 2019

Stwierdzam zgodność z oryginałem

..... (3)

główny specjalista

Beata Kopyńska (1)

